

Internet on tekijänoikeuksien villi vyöhyke myös sarjakuvapiirtäjälle

Tekijänoikeuksien tarkoituksena on luovan työn tekijän niin taloudellisten kuin moraalistenkin oikeuksien suojaaminen. Internetissä nämä oikeudet voivat helposti unohtua.

TEKSTI JA KUVITUKSET **MIIA VISTILÄ**

Ennen digitaalista tiedonvälitystä luovan työn monistaminen edellytti myös sen alustana toimivan konkreettisen esineen – kuten paperin tai äänilevyn – monistamista. Luovan työn arvo voitiin lisätä alustoista maksettavaan hintaan ja tekijälle voitiin maksaa monistettujen teosten kappalemäärän mukaan. Teosten monistamista oli helpompi säädellä, ja samalla harvinaisuuksia oli vaikeampi saada käsiinsä.

Nyt digitaalisen tiedonsiirron aikakaudella yhä useampi elokuva, sarjakuva ja musiikkiesitys on saatavilla ja eteenpäin levitettävissä ilmaiseksi ja parilla klikkauksella. Monille tekijöille tämä tarkoittaa tervetullutta mainetta ja kunniaa, mutta ei useinkaan parempia tuloja. Uuden tekniikan myötä niin taloudellisia kuin moraalisiakin oikeuksia on helpompi polkea.

– Tekijänoikeus koskee nettiä samalla tavoin kuin muitakin medioita, huomauttaa toimittaja ja tekijänoikeusasiantuntija **Heikki Jokinen**.

Levynkannet näppärästi netistä

Kuvittaja **Ossi Hiekkala** tutki pari vuotta sitten TinEye-kuvahakukoneen avulla kuviensa levinneisyyttä.

– Järkytykseksi havaitsin, että yksi henkilökohtainen työni oli joutunut luvattoman käytön kohteeksi. Kanadalainen indie rock -bändi oli ottanut kuvan levynkanteensa niini, että sitä oli vielä käsitelty – kaiken lisäksi erittäin huonosti.

– Asia ratkaistiin rahalla ja sillä, ettei levyä myydä enää. Se ei sinällään muuta asiaa, sillä painos oli myyty jo loppuun. Summa ei ollut mitenkään valtaisa mutta riittävä. Eniten harmitti se, miten röyhkeästi he olivat toimineet. Kyse oli kuitenkin henkilökohtaisesta työstä, ei tilauksesta tehdystä.

Internetin kautta omat työt saattavat kävellä

netin sarjakuvaportaaleissa, kuten nyt jo sulkeutuneessa *Matin Maapallossa*.

– PIB-syndikaatti ja Helsingin Sanomat ovat aika tiukasti puuttuneet näihin, enkä minäkään hyväksy moista. Sen sijaan yksittäisten jotakuta huvittaneiden strippien jako jollain foorumilla on lähinnä hyvää mainosta, Jarla kommentoi.

“Tekijänoikeus koskee nettiä samalla tavoin kuin muitakin medioita.”

vastaan yllättävissäkin paikoissa. Myös *Kiroileva siili* leviää ei-toivotusti.

– Törkein piraatti tuli vastaan netissä. Joku oli ostanut Espanjassa (tai ainakin kieli oli espanjaa) jostain marketista siilimukin. Mukissa oli piirtämäni siilihahmo ja jopa nimmarini, mutta strippi oli rakennettu ja ideoitu uusiksi ja tekstattu jollain comic sans -tyypisellä fontilla. Pahinta on, että se oli vieläpä ihan hyvä strippi! Kerroin asiasta oheistuoteihmisille, mutta he sanoivat, ettei asialle oikein voi tehdä mitään täältä käsin, sarjakuvataiteilija **Milla Paloniemi** kertoo.

Asema kuitenkin suojelee tunnettua tekijää. – Olen netissä valitellut aina välillä, jos luvatta on kopioitu useita strippejä. Strippejä on skannattu jopa albumista. Nykyisin en hirveästi jaksa olla älähtelemässä. Siili ja tekijänsä tunnetaan, ja fanit pitävät puoliani.

Toista suosittua suomalaista strippisarjakuvaa, **Pertti Jarlan** *Fingorporia*, on levitetty

Luvallista, luvatonta ja harmaata jakamista

Sarjakuvastrippien levittäminen tai jopa muokkaaminen netissä on harmaata vyöhykettä. Sivuilleen kuvia kopioivat tai Facebookissa hauskaa strippiä jakavat yksityishenkilöt eivät koe yleensä tekevänsä mitään väärää. Useimmat sarjakuvataiteilijat katsovatkin tätä toimintaa läpi sormien. Tunnetut hahmot saavat lisää tunnettuutta netissä.

– Siilistrippejä tai muita lyhyempiä juttuja saa ja pitääkin jakaa, Paloniemi toivoo. – Esimerkiksi Facebookin kautta jaettavat stripit ovat mielestäni erittäin jees.

– Toivon kuitenkin, ettei blogisarjakuviani irroteta niiden alkuperäisestä yhteydestä, ellei kyse ole jostain selkeästi ”erillisestä” hahmosta/stripistä tai työnäytteestä. Omaelämäkerrallisia avautumisia en ole tarkoittanut minnekään muualle kuin blogiin. Myös mer-

kintöjen kommentit ovat olennainen osa teosta. Esimerkiksi kasvissyönteihin merkin alla käyty keskustelu kuuluu merkintään osana sitä, tehden siitä valmiin.

Pertti Jarla ei pahastu strippiensä uudelleenkäytämisestä.

- Fingerpori-uudelleen-tekstitykset ja erilaiset väännelemät ovat ainoastaan hauskoja ja suosin niitä. Eivätköhän ne menekin salittavan kollaasitaiteen piikkiin.

Käytetäänkö materiaalia-si? Lähetä lasku!

- Mainostuloja saavalle Riemurasia.net-sivustolle kopioidaan paljon sarjakuvia. Niissä ei ole krediittejä vaan ainoastaan sivuston oma logo lätkäistynä

päälle. Omassa blogissa julkaisemani sarjakuva päättyi sivustolle. Katsomiskertoja oli useita kymmeniä tuhansia ja kommenttejakin sata, eikä missään mainittu tekijän nimeä tai linkkiä alkuperäiselle sivustolle eli blogiini. Ylläpito ei reagoanut viesteihini asiasta. Sarjakuva poistettiin vasta, kun lähetin laskun, Sarjainfon päätoimittaja **Reetta Laitinen** paljastaa.

- Internet-näkyvyys ei juuri lämmitä, kun huomaa sarjakuviansa päätyneen anonyymiksi clip artiksi satojen samanlaisten joukkoon ja jonkun toisen tahon keräävän siitä voitot.

MIKÄ TEKIJÄNOIKEUS?

Tekijänoikeus tarkoittaa oikeutta päättää teoksen käytöstä sekä taloudellisesti että aatteellisesti.

Tekijänoikeus syntyy luovaan työhön, kun luovaa työtä voidaan pitää omalla teoksenaan, eli sellaisena, jota kukaan muu ei tekisi juuri samalla tavalla. Tämä ns. teoskynnys on eri aloilla erilainen. Esimerkiksi piirroksilla se on alhaisempi kuin valokuvilla. Käytännössä kaikki itse piirretyt sarjakuvat ovat teoksia, joten niillä on tekijänoikeus.

Kaikissa tapauksissa teoskynnys ei kuitenkaan ole selvä. Esim. kuvankäsittelyohjelmalla valmiin teoksen perusteella muokattu *Garfield Minus Garfield* ei välttämättä ylitä teoskynnystä.

- Lopulta näitä asioita voidaan joutua ratkomaan oikeudessa, pitkään tekijänoikeuskysymysten parissa työskennellyt toimittaja **Heikki Jokinen** kertoo.

Tekijänoikeus syntyy teokseen siitä huolimatta merkittävästi sitä copyright-merkillä, nimikirjaimilla tai jollain muulla tavoin. Tekijänoikeus syntyy aina tekijälle tai tekijäryhmälle, ei teokselle, vaikka osan siitä, taloudelliset oikeudet, voikin myydä tai luovuttaa pois.

Taloudellisten oikeuksien lisäksi tekijänoikeuteen kuuluvat ns. moraaliset oikeudet, joita ovat oikeus tulla mainituksi tekijänä teoksen yhteydessä (isyysoikeus) ja suoja teoksen loukkaavaa käyttöä vastaan (respektioikeus). Loukkaavan käytön tulee olla muidenkin mielestä loukkaavaa ja loukkaavuus voidaan joutua ratkaisemaan oikeudessa tapauskohtaisesti.

Moraalisista oikeuksista ei voi luovuttaa pois. Näistä oikeuksista on kuitenkin tiettyjä poikkeuksia. Tekijällä on oikeus tulla mainituksi myös nimimerkillä, jos hän niin tahtoo.

Joissain tapauksissa, kuten mainoksissa ja pikku- uutisten lehtikuvissa, on hyväksytty käytäntö, että tekijän nimeä ei mainita.

Tekijänoikeus on voimassa 70 vuotta tekijän kuoleman jälkeen.

